

Rapport 2022:1

Hur påverkas integrationen av lång asylväntan?

De senaste decennierna har Sverige varit en stor mottagare av asylsökande och handläggningstiderna för asylansökningar har varierat kraftigt. Mattias Engdahl, Olof Rosenqvist och Olof Åslund vid IFAU studerar hur handläggningstiden för asylärenden påverkar invandrades integration och psykiska hälsa.

Många asylsökande och långsam integration

Sverige har tagit emot många asylsökande de senaste decennierna. I genomsnitt tar det lång tid för flyktingar och deras anhöriga att etablera sig på arbetsmarknaden.

Migrationsverkets handläggningstid för asylärenden påverkar hur snabbt asylsökande kan komma i gång med centrala integrationsinsatser. Studier från andra europeiska länder har visat att de som får vänta länge på sitt asylbeslut är sysselsatta i lägre utsträckning än de som har en kortare väntetid. I den medicinska forskningslitteraturen har man även sett att långa väntetider kan vara förknippade med psykisk ohälsa, men här har orsakssambanden inte blivit helt klarlagda.

Engdahl, Rosenqvist och Åslund studerar med hjälp av svenska registerdata effekter av längre asylväntan på arbetsmarknadsetablering och psykisk hälsa.

Asylprocessen och väntetiden

Migrationsverkets handläggningstider har varierat. I början av 2010-talet var exempelvis den genomsnittliga väntetiden till asylbeslut 150 dagar, medan sökande i många fall fick vänta över 600 dagar under 2015–2016. Handläggningstiden påverkas av komplexiteten i det enskilda fallet, av antalet ansökningar som Migrationsverket för tillfället behandlar samt av politiska beslut om inriktningen på asylpolitiken och de resurser som Migrationsverket tilldelas.

Under väntetiden kan de asylsökande delta i språkträning och få grundläggande information om Sverige. Det är också möjligt att arbeta, men i praktiken är det ovanligt.

De som sedan beviljas asyl erbjuds etableringsinsatser inom ramen för Arbetsförmedlingens Etableringsprogram. Programmet innehåller vanligen språkutbildning (sfi) samt samhällsorientering. Det går även att delta i annan utbildning på olika nivåer och att få stöd i jobsökandet, samt möjlighet till subventionerad anställning.

Hur skattas effekten av väntetid?

En enkel jämförelse mellan hur det går på arbetsmarknaden för personer med kort respektive lång väntetid innan asylbesked kan ge en missvisande bild av vilka effekter väntetiden har, eftersom individer med kort respektive lång asylväntan kan ha olika egenskaper och därmed olika förutsättningar för en snabb etablering på arbetsmarknaden.

Rapportförfattarna kommer till rätta med det här problemet genom att jämföra personer som kom till Sverige under olika delar av 2014. Inflödet och handläggningstiderna ökade snabbt under året. De som kom senare fick vänta längre på beslut än de som kom tidigt. Den ökade väntetiden berodde inte på att de som sökte senare under året hade andra egenskaper än de som sökte tidigare, utan ökningen var en konsekvens av det större antalet asylansökningar. Därmed uppstod en stor variation i väntetid bland jämförbara individer.

Studiens huvudurval omfattar 20 720 personer som ansökte om asyl under perioden april–september 2014 och som var 20–60 år då de beviljades asyl. De följs fram till och med 2018. Drygt två tredjedelar av studiegruppen utgörs av män.

Asylsökande med lång väntetid hamnar efter

De som får vänta längre på sitt asylbeslut hamnar efter i sin arbetsmarknadsetablering. En månads ytterligare väntan minskar sannolikheten att ha varit sysselsatt någon gång under de två första åren efter att asylansökan lämnades in med 2,7 procentenheter och leder till 7,5 procent lägre arbetsinkomster.

Betydelsen av att vänta längre minskar med tiden, men effekterna finns ändå kvar. Efter fyra år var skillnaden i sysselsättning mellan grupperna 1 procentenhet och de som fick vänta en månad längre hade 2,3 procent lägre arbetsinkomster.

De som väntar längre skrivs som väntat in senare på Arbetsförmedlingens Etableringsprogram och tar del av färre arbetsmarknadspolitiska åtgärder den första tiden i Sverige. Exempelvis är sannolikheten lägre att få en subventionerad anställning eller att delta i andra typer av arbetsmarknadsprogram.

Integrationen inleds redan under asylväntan

När Engdahl, Rosenqvist och Åslund följer upp individerna en viss tid efter att de beviljats asyl, i stället för en viss tid efter ansökningsdatumet, visar det sig dock att de som väntat längre på asylbeskedet påbörjar sina etableringsinsatser på en högre nivå när de väl fått sitt beslut, jämfört med dem som väntat på beslutet en kortare tid. De som väntat länge har exempelvis oftare subventionerade anställningar och går oftare språkutbildning på mer avancerad nivå den första tiden efter asylbeslutet.

Väntetiden försenar alltså etableringen på arbetsmarknaden, så den totala effekten av att vänta på sitt asylbeslut är negativ. Men från det att man fått uppehållstillstånd går det bättre för dem som väntat längre, jämfört med dem som väntat kortare. Alltså verkar väntetidens möjligheter att börja lära sig svenska eller få kunskap om möjligheterna på arbetsmarknaden ändå bidra till etableringen.

Längre väntetid påverkar inte hälsan

Det finns inga tecken på att längre handläggningstider ökar de asylsökandes psykiska ohälsa. De som fått vänta längre är ungefär lika ofta inlagda på sjukhus för

psykiska diagnoser och har ungefär lika ofta läkemedel kopplade till psykiska diagnoser som de som väntat en kortare period.

Det här resultatet står i kontrast mot den medicinska forskningslitteraturen där långa väntetider förknippats med sämre mental hälsa. Skillnaden mellan de aktuella resultaten och tidigare studier är att analyserna i den aktuella rapporten redogör för orsakssamband, inte bara korrelationer.

Eftersom analyserna gäller ökning av väntetiden med några månader (t.ex. tolv istället för sex månader) kan resultaten dock inte tolkas som att en flera år lång väntan på asylbesked inte alls skulle kunna påverka hälsan.

Förhållandena under asylväntan är viktiga

Sammantaget visar rapporten att långa handläggningstider försenar flyktingars arbetsmarknadsetablering. Det tar längre tid för de som väntar längre på ett besked att få fotfäste på arbetsmarknaden. Trots att arbetsmarknadsetableringen fördröjs finner rapportförfattarna tecken på att integrationen inleds redan under asylväntan.

Att de som har väntat längre, när väl uppehållstillståndet har beviljats, relativt sett presterar något bättre på arbetsmarknaden än de som väntat kortare tid kan eventuellt förklaras av att det svenska integrationssystemet i internationell jämförelse är ambitiöst. Även under asyltiden innan beslutet har fattats har de som kommer till Sverige relativt sett goda villkor vad gäller boende och möjlighet till arbete eller annan meningsfull sysselsättning. Det är möjligt att de relativt omfattande insatserna före asylbeslutet mildrar de negativa konsekvenserna av att tvingas vänta.

De positiva aspekter som längre väntan är förknippade med kompenserar dock aldrig fullt ut för det faktum att de som får vänta längre på sitt asylbeslut hamnar efter i sin arbetsmarknadsetablering även på längre sikt sett från tidpunkten för ansökan.

Om rapport 2022:1

IFAU-rapport 2022:1 är en sammanfattning av Working paper 2022:1, som båda finns på IFAU:s hemsida, www.ifau.se.

Rapporten i korthet summerar utvalda rapporter från IFAU. Om din organisation vill prenumerera på tryckta exemplar, skicka dina kontaktuppgifter till ifau@ifau.uu.se. Ange "prenumeration RIK" i ämnesraden.